

**ЧЕРНІГІВСЬКИЙ ЦЕНТР ПЕРЕПІДГОТОВКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ
КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ,
ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ, ДЕРЖАВНИХ
ПІДПРИЄМСТВ, УСТАНОВ І ОРГАНІЗАЦІЙ**

**ВІДДІЛ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ АКТІВ ЦИВІЛЬНОГО СТАНУ
УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ГОЛОВНОГО ТЕРИТОРІАЛЬНОГО
УПРАВЛІННЯ ЮСТИЦІЇ У ЧЕРНІГІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ**

**МЕТОДИЧНІ РОЗ'ЯСНЕННЯ
посадовим особам виконавчих органів
сільських, селищних, міських (крім міст
обласного значення) рад Чернігівської області
щодо державної реєстрації шлюбу**

Методичні роз'яснення посадовим особам виконавчих органів сільських, селищних, міських (крім міст обласного значення) рад Чернігівської області щодо державної реєстрації шлюбу / Упорядник О.А. Ющенко; Чернігівський центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів держ. влади, органів місцевого самоврядування, держ. підприємств установ і організацій; – Чернігів: ЦППК, 2016. – 20 с.

Рекомендовано до друку навчально-методичною радою Чернігівського центру перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств установ і організацій (протокол № 2 від 15 квітня 2016 р.)

Методичні роз'яснення призначені посадовим особам місцевого самоврядування, які навчаються за професійною програмою підвищення кваліфікації. Насамперед, це – секретарі сільських, селищних та міських рад, які виконують обов'язки щодо державної реєстрації актів цивільного стану. У збірнику вміщені загальні правила державної реєстрації актів цивільного стану; порядок та перелік документів, необхідних для державної реєстрації шлюбу та порядок присвоєння прізвищ при державній реєстрації шлюбу.

Упорядник:

Ющенко О.А. – заступник начальника відділу РАЦС РС Головного управління юстиції в області

© Відділ державної реєстрації актів цивільного стану управління державної реєстрації Головного територіального управління юстиції у Чернігівській області

© Чернігівський центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств установ і організацій, 2016

З М І С Т

<i>1. Загальні положення.....</i>	<i>4</i>
<i>2. Загальні правила державної реєстрації актів цивільного стану.....</i>	<i>7</i>
<i>2.1. Відмова в державній реєстрації актів цивільного стану.....</i>	<i>9</i>
<i>3. Строки та порядок їх обчислення.....</i>	<i>10</i>
<i>4. Державна реєстрація шлюбу.....</i>	<i>10</i>
<i>4.1. Документи, які є підставами для державної реєстрації шлюбу....</i>	<i>11</i>
<i>4.2. Порядок призначення дати державної реєстрації шлюбу.....</i>	<i>14</i>
<i>4.3. Місце та умови державної реєстрації шлюбу.....</i>	<i>15</i>
<i>4.4. Присвоєння прізвищ при державній реєстрації шлюбу.....</i>	<i>16</i>
<i>4.5. Складання актового запису про шлюб.....</i>	<i>16</i>
<i>4.6. Повідомлення про зміну прізвища.....</i>	<i>20</i>

1. Загальні положення

Стаття 4 Закону України “Про державну реєстрацію актів цивільного стану” передбачає, що **виконавчі органи сільських, селищних, міських (крім міст обласного значення) рад є органами державної реєстрації актів цивільного стану.**

Відповідно до пункту б частини 5 статті 38 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”, одним із **делегованих повноважень** виконавчих органів сільських, селищних, міських (за винятком виконавчих органів міських (крім міст обласного значення) рад є державна **реєстрація актів цивільного стану.**

Державна реєстрація актів цивільного стану проводиться з метою забезпечення реалізації прав фізичної особи та офіційного визнання і підтвердження державою фактів народження фізичної особи та її походження, шлюбу, розірвання шлюбу, зміни імені, смерті.

Актами цивільного стану є події та дії, які нерозривно пов'язані з фізичною особою і започатковують, змінюють, доповнюють або припиняють її можливість бути суб'єктом цивільних прав та обов'язків.

Акти цивільного стану підлягають обов'язковій реєстрації в органах державної реєстрації актів цивільного стану.

Відповідно до Сімейного та Цивільного кодексів України, Закону України “Про державну реєстрацію актів цивільного стану” та інших актів законодавства державній реєстрації в органах державної реєстрації актів цивільного стану, з дотриманням вимог закону, підлягають **народження фізичної особи та її походження, шлюб, смерть, зміна імені та розірвання шлюбу, у випадках, передбачених законом.**

Відомості про народження фізичної особи та її походження, усиновлення, позбавлення та поновлення батьківських прав, шлюб, розірвання шлюбу, зміну імені, смерть підлягають обов'язковому внесенню до Державного реєстру актів цивільного стану громадян відповідно до Порядку ведення Державного реєстру актів цивільного стану громадян, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2007 року № 1064 (із змінами).

Згідно Закону України “Про державну реєстрацію актів цивільного стану”, Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 18.10.2000 №52/5, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 18.10.2000 за №719/4940 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 24.12.2010 № 3307/5, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 28.12.2010 за №1371/18666) із змінами (далі по тексту – Правила), виконавчі органи сільських, селищних, міських (крім міст обласного значення) рад проводять **державну реєстрацію народження фізичної особи та її походження, а також реєстрацію шлюбу та смерті.**

Необхідно зазначити, що про кожний факт державної реєстрації акту цивільного стану, виконавчими органами сільських, селищних, міських (крім міст обласного значення) рад видаються відповідні **свідоцтва про народження, шлюб, смерть на бланках, виготовлених за єдиними зразками, затвердженими**

постановою Кабінету Міністрів України від 10 листопада 2010 року № 1025 “Про затвердження зразків актових записів цивільного стану, описів та зразків бланків свідоцтв про державну реєстрацію актів цивільного стану” (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 755 від 16.09.2015}.

Звертаємо Вашу увагу, що порядок ведення обліку, звітності, а також умови зберігання бланків свідоцтв про державну реєстрацію актів цивільного стану встановлюється Порядком ведення обліку і звітності про використання бланків свідоцтв про державну реєстрацію актів цивільного стану, а також їх зберігання, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 29.10.2012 № 1578/5, зареєстрованого в Міністерстві юстиції 02.11.2012 за № 1845/22157 (із змінами) (далі по тексту – Порядок).

Відповідно до Правил, посадові особи виконавчих органів сільських, селищних, міських (крім міст обласного значення) рад, які проводять державну реєстрацію актів цивільного стану, у своїй діяльності повинні керуватися законами України, постановами Верховної Ради України, указами Президента України, постановами Кабінету Міністрів України, нормативно-правовими актами Міністерства юстиції України. Також, при державній реєстрації актів цивільного стану, вказані особи, в установленому порядку та в межах компетенції вирішують питання, що впливають з норм міжнародного права, а також міжнародних договорів, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України. **Якщо в міжнародному договорі України, укладеному в установленому порядку, містяться інші правила, ніж ті, що встановлені відповідним актом сімейного законодавства, застосовуються правила відповідного міжнародного договору України.**

Звертаємо Вашу увагу на те, що державна реєстрація актів цивільного стану за заявами іноземців, осіб без громадянства провадиться за законодавством України. Відповідно до вимог пункту 5 статті 6 Закону України “Про державну реєстрацію актів цивільного стану”, органи державної реєстрації актів цивільного стану повідомляють компетентні органи іноземних держав, з якими Україною укладено договори про правову допомогу і правові відносини у цивільних і сімейних справах, про державну реєстрацію актів цивільного стану громадян таких держав, якщо правилами договорів передбачено надання зазначених відомостей.

Відповідно до статті 9 Закону України “Про державну реєстрацію актів цивільного стану” інформація про персональні дані фізичної особи, що містяться в актовому записі цивільного стану, є конфіденційною і не підлягає розголошенню.

Тому, посадові особи виконавчих органів сільських, селищних, міських (крім міст обласного значення) рад, які проводять державну реєстрацію актів цивільного стану, зобов’язані додержуватись таємниці державної реєстрації актів цивільного стану.

Необхідно зазначити, що *відомості про національність, освіту, сімейний стан, а також адресу, дату і місце народження фізичної особи*, які стали Вам відомі у зв’язку з державною реєстрацією акту цивільного стану, *є конфіденційним і розголошенню не підлягають* (пункт 9 розділу I Правил).

Необхідно зазначити, що **фізична особа має право на ознайомлення з інформацією, що міститься в актовому записі цивільного стану, яка стосується її особисто, крім випадків, передбачених законом.**

Конфіденційна інформація про фізичну особу, яка міститься в актовому записі цивільного стану (дані про національність, освіту, сімейний стан, а також адресу, дату і місце народження фізичної особи), може бути повідомлена працівниками органу державної реєстрації актів цивільного стану запитувачу інформації за бажанням фізичної особи та лише за її згодою на підставі заяви, справжність підпису на якій засвідчена в установленому порядку.

За рішенням суду фізична особа має право на ознайомлення з конфіденційною інформацією в актових записах цивільного стану про інших осіб, якщо це необхідно для реалізації та захисту прав та законних інтересів.

Працівники органів державної реєстрації актів цивільного стану ознайомлюють запитувача інформації з відомостями актових записів цивільного стану, доступ до яких не обмежений.

На вимогу фізичної особи працівниками органів державної реєстрації актів цивільного стану надається письмова інформація про відомості актових записів цивільного стану, з якими вона має право на ознайомлення відповідно до законодавства.

Згідно вимог Правил, діловодство в органах державної реєстрації актів цивільного стану ведеться державною мовою.

Звертаємо Вашу увагу, що районні, районні у містах, міські (міст обласного значення), міськрайонні, міжрайонні **відділи державної реєстрації актів цивільного стану** проводять державну реєстрацію народження фізичної особи та її походження, шлюбу, розірвання шлюбу, зміни імені, смерті, вносять зміни до актових записів цивільного стану, поновлюють та анулюють їх; формують Державний реєстр актів цивільного стану громадян, ведуть його, зберігають архівний фонд; здійснюють відповідно до законодавства інші повноваження.

У зв'язку з неможливістю виконувати повноваження відділами державної реєстрації актів цивільного стану Автономної Республіки Крим та міста Севастополя на тимчасово окупованих територіях проведення державної реєстрації актів цивільного стану, внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання за заявами громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території України, здійснюються відділами державної реєстрації актів цивільного стану за межами цієї території.

За заявами громадян України, які переселилися з тимчасово окупованої території України, державну реєстрацію актів цивільного стану, внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання здійснюють відділи державної реєстрації актів цивільного стану за місцем звернення заявника (абзац 2 пункту 3 розділу I Правил).

Також, відповідно до наказу Міністерства юстиції України від 10.09.2014 № 1517/5, враховуючи неможливість виконання повноважень у зв'язку з проведенням антитерористичної операції та зберіганням актових записів цивільного стану в районі її проведення, відділи державної реєстрації актів

цивільного стану при здійсненні державної реєстрації актів цивільного стану, внесенні змін до актових записів цивільного стану, їх поновленні та анулюванні, повторній видачі свідоцтв про державну реєстрацію актів цивільного стану застосовують норми Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 18 жовтня 2000 року № 52/5, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 18 жовтня 2000 року за № 719/4940 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 24 грудня 2010 року № 3307/5), Правил внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 12 січня 2011 року № 96/5, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 14 січня 2011 року за № 55/18793 (із змінами), **які регулюють діяльність відділів державної реєстрації актів цивільного стану у зв'язку з тимчасовою окупацією території України.**

2. Загальні правила державної реєстрації актів цивільного стану

Насамперед, необхідно зазначити, що державна реєстрація народження, шлюбу, смерті проводиться виконавчими органами сільських, селищних, міських (крім міст обласного значення) рад (далі по тексту – виконавчими органами) з метою забезпечення реалізації прав фізичної особи та офіційного визнання і підтвердження державою фактів народження фізичної особи та її походження, шлюбу та смерті.

Для державної реєстрації актів цивільного стану заявником (заявниками) подаються певні документи. А саме:

1) **документи, які підтверджують факти**, що підлягають державній реєстрації;

2) **паспорти або паспортні документи**, які посвідчують особу заявника (заявників).

Звертаємо Вашу увагу, що **особи, які не досягли шістнадцяти років**, пред'являють свідоцтво про народження та довідку з місця проживання.

А особи, які досягли шістнадцятирічного віку, але не отримали паспорт громадянина України, пред'являють свідоцтво про народження та довідку з місця проживання за умови, якщо від дня досягнення зазначеного віку минуло **менше ніж один місяць**.

В разі, якщо **документи, необхідні для проведення державної реєстрації складені іноземною мовою**, вони подаються **заявниками** для державної реєстрації актів цивільного стану разом з їх **перекладами на українську мову, засвідченими в установленому порядку**.

Документи, видані компетентними органами іноземних держав на посвідчення актів цивільного стану, здійснених поза межами України за законами відповідних держав щодо громадян України, іноземців і осіб без громадянства, визнаються дійсними в Україні за наявності легалізації, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Державна реєстрація акту цивільного стану провадиться виконавчими органами шляхом складання відповідного актового запису цивільного стану.

Актовий запис цивільного стану – це документ органу державної реєстрації актів цивільного стану, який містить персональні відомості про особу та підтверджує факт проведення державної реєстрації акта цивільного стану (пункт 3 статті 9 Закону України “Про державну реєстрацію актів цивільного стану”).

Актовий запис цивільного стану складається у двох примірниках, в обов’язковому порядку у присутності заявника (заявників).

Виконавчі органи, які можуть складати актові записи за допомогою програмного забезпечення Державного реєстру актів цивільного стану громадян, складають актові записи цивільного стану в електронному вигляді у порядку, що затверджується Міністерством юстиції України, та друкують їх на паперових носіях, які не пізніше 3 числа наступного за звітним місяця передають до відповідного районного, міськрайонного відділу державної реєстрації актів цивільного стану.

Державний реєстр актів цивільного стану громадян (далі по тексті – Реєстр), який ведеться відділами державної реєстрації актів цивільного стану – це державна електронна інформаційна система, яка містить відомості про акти цивільного стану, зміни, що вносяться до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання та відомості про видачу свідоцтв про державну реєстрацію актів цивільного стану і про видачу витягів з нього (стаття 11 Закону України “Про державну реєстрацію актів цивільного стану”).

Виконавчі органи, які не можуть складати актові записи за допомогою програмного забезпечення Реєстру, складають актові записи цивільного стану та друкують їх на паперових носіях, які не пізніше 3 числа наступного за звітним місяця передають до відповідного районного, міськрайонного відділу державної реєстрації актів цивільного стану.

Актовий запис цивільного стану складається та друкується на паперових носіях у двох примірниках, кожний з яких нумерується одним і тим самим номером. Нумерація актових записів цивільного стану кожного виду державної реєстрації починається з першого номера і ведеться послідовно протягом року з 1 січня до 31 грудня включно.

Звертаємо Вашу увагу на те, що посадова особа виконавчого органу зобов’язана ознайомити заявника з даними, унесеними до актового запису цивільного стану, що засвідчується його підписом у відповідній графі паперового носія актового запису.

Після цього актовий запис засвідчується підписами керівника органу державної реєстрації актів цивільного стану та посадової особи, яка провела державну реєстрацію акту цивільного стану, і скріплюється печаткою.

Необхідно зауважити, що відповідно до частини 3 п. 6 Порядку ведення Державного реєстру актів цивільного стану громадян, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2007 року № 1064 (із змінами) (далі по тексті - Порядок), відомості зазначені в актових записах про народження, шлюб, смерть, складених виконавчими комітетами сільських, селищних, міської (крім міст обласного значення) рад, вносяться до Реєстру

протягом трьох робочих днів з моменту надходження до реєстратора (працівника відповідного відділу державної реєстрації актів цивільного стану) **першого примірника актового запису**. Згідно п. 7 Порядку запис в Реєстрі здійснюється шляхом внесення до нього, крім іншого, даних щодо прізвища, імені та по батькові особи, яка здійснила державну реєстрацію, та її посади. Тому, з метою належного функціонування Реєстру, **посадові особи виконавчих органів повинні дотримуватись вищевказаних вимог, а саме зазначати в складених актових записах цивільного стану крім підпису також свої прізвища, імена, по батькові та найменування посади.**

При складанні актових записів цивільного стану не допускаються скорочення слів, виправлення та підчистки.

В актових записах цивільного стану у графах: "Дата народження", "Дата смерті" число і рік вказуються арабськими цифрами, місяць – словом; "Місце народження" та "Місце смерті" зазначаються повна офіційна назва держави та інші дані згідно з існуючим адміністративно-територіальним устроєм.

У випадках, коли окремі графи актового запису цивільного стану не заповнюються у зв'язку з тим, що відомості, які вносяться до них, документально не підтверджені, а також якщо необхідно відзначити особливості проведення державної реєстрації акту цивільного стану, у графі "Для відміток" робиться відповідна відмітка.

За державну реєстрацію актів цивільного стану справляється державне мито у розмірах і порядку, визначених законом.

На підставі вчиненого актового запису цивільного стану у повній відповідності до нього видається свідоцтво про державну реєстрацію актів цивільного стану на бланках, виготовлених за єдиними зразками, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 10 листопада 2010 року № 1025 (із змінами).

Треба зазначити, що працівники державних органів реєстрації актів цивільного стану не мають права проводити державну реєстрацію актів цивільного стану щодо себе, другого з подружжя, своїх та його родичів (батьків, дітей, онуків, діда, баби, братів, сестер).

2.1. Відмова в державній реєстрації актів цивільного стану

Законодавством чітко визначено три випадки, коли посадова особа органу державної реєстрації актів цивільного стану може відмовити в державній реєстрації актів цивільного стану. Так, відповідно до статті 21 Закону України "Про державну реєстрацію актів цивільного стану" у державній реєстрації актів цивільного стану **може бути відмовлено, якщо:**

- 1) державна реєстрація суперечить вимогам законодавства України;
- 2) державна реєстрація повинна проводитися в іншому органі державної реєстрації актів цивільного стану;
- 3) з проханням про державну реєстрацію звернулася недієздатна особа або особа, яка не має необхідних для цього повноважень.

Крім того, посадова особа виконавчого органу **на прохання особи**, якій відмовлено в державній реєстрації актів цивільного стану у зв'язку з наявністю однієї з підстав, зазначених у частині першій цієї статті, повинна **викласти причину такої відмови в письмовій формі**.

3. Строки та порядок їх обчислення

Відповідно до статті 251 Цивільного кодексу України, строком є певний період у часі, зі впливом якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення.

Терміном є певний момент у часі, з настанням якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення.

Строк та термін можуть бути визначені актами цивільного законодавства, правочином або рішенням суду.

Строк визначається роками, місяцями, тижнями, днями або годинами.

Термін визначається календарною датою або вказівкою на подію, яка має неминуче настати.

Перебіг строку починається з наступного дня після відповідної календарної дати або настання події, з якою пов'язано його початок.

Якщо строк встановлено для вчинення дії, вона може бути вчинена до закінчення останнього дня строку. У разі, якщо ця дія має бути вчинена в установі, то строк спливає тоді, коли у цій установі за встановленими правилами припиняються відповідні операції.

Письмові заяви та повідомлення, здані до установи зв'язку до закінчення останнього дня строку, вважаються такими, що здані своєчасно.

При обчисленні строків, визначених Цивільним кодексом України, необхідно керуватись правилами, передбаченими статтею 254:

- строк, що визначений роками, спливає у відповідні місяць та число останнього року строку;
- строк, що визначений місяцями, спливає у відповідне число останнього місяця строку. Якщо закінчення строку, визначеного місяцем, припадає на такий місяць, у якому немає відповідного числа, строк спливає в останній день цього місяця;
- строк, що визначений тижнями, спливає у відповідний день останнього тижня строку.

Якщо останній день строку припадає на вихідний, святковий або інший неробочий день, що визначений відповідно до закону у місці вчинення певної дії, днем закінчення строку є перший за ним робочий день.

4. Державна реєстрація шлюбу

Відповідно до статті 27 Сімейного кодексу України, державна реєстрація шлюбу встановлена для забезпечення стабільності відносин між жінкою та чоловіком, охорони прав та інтересів подружжя, їхніх дітей, а також в інтересах держави та суспільства.

4.1. Документи, які є підставами для державної реєстрації шлюбу

Звертаємо Вашу увагу, що жінка та чоловік, які бажають зареєструвати шлюб, подають **письмову заяву** про державну реєстрацію шлюбу за **встановленою формою до будь-якого органу державної реєстрації** актів цивільного стану **за їхнім вибором** (зразок заяви – додаток 14 Правил) та сплачують державне мито за державну реєстрацію шлюбу у розмірі 0,05 неоподаткованого мінімуму доходів громадян (на даний час 0,85 грн.) згідно Декрету про державне мито, затвердженого Кабінетом Міністрів України.

Заява про державну реєстрацію шлюбу подається особисто жінкою та чоловіком.

Стаття 28 Сімейного кодексу України передбачає, якщо жінка і (або) чоловік **не можуть через поважні причини особисто подати заяву** про реєстрацію шлюбу до державного органу реєстрації актів цивільного стану, таку заяву, **нотаріально засвідчену, можуть подати їх представники.** Повноваження представника мають ґрунтуватися на **нотаріально посвідченій довіреності.**

Необхідно зазначити, що при поданні заяви про державну реєстрацію шлюбу **жінка та чоловік в обов'язковому порядку пред'являють** на посвідчення своєї особи **паспорт, паспортний документ чи документ, що посвідчує особу без громадянства**. Зазвичай це паспорти громадян України і в більшості випадків жінка та чоловік проживають в Україні.

Заяви про державну реєстрацію шлюбу **від громадян України, які постійно проживають за кордоном,** приймаються за паспортом громадянина України для виїзду за кордон.

Заяви про державну реєстрацію шлюбу в органах державної реєстрації актів цивільного стану України **громадян України, які тимчасово проживають за кордоном,** приймаються при пред'явленні **паспорта громадянина України.**

Заяви громадян України, які оформили виїзд на постійне місце проживання до іншої країни, але ще не виїхали за кордон, приймаються на підставі **паспорта громадянина України для виїзду за кордон.**

Особи, які **відбувають у закордонне плавання і мають посвідчення особи моряка,** при поданні заяви про державну реєстрацію шлюбу повинні пред'явити до органу державної реєстрації актів цивільного стану **паспорт громадянина України.**

Заявниками при подачі заяви можуть бути надані інші документи, що посвідчують особу - тимчасове посвідчення громадянина України, паспорт громадянина України для виїзду за кордон, паспортний документ іноземця, особи без громадянства, в яких відсутні відомості про сімейний стан. В такому разі у заяві про державну реєстрацію шлюбу зазначається: **"Особа попереджена про правові наслідки недійсності шлюбу у разі повідомлення завідомо неправдивих даних щодо свого сімейного стану".** Такий запис засвідчується підписом особи, яка пред'явила один з вказаних документів.

Звертаємо Вашу увагу, що в разі звернення з заявою про державну реєстрацію шлюбу іноземців та осіб без громадянства, вони повинні **пред'явити паспортний документ з відміткою про реєстрацію уповноваженого органу щодо законності їх перебування в Україні, якщо інше не передбачено чинним законодавством України.**

Разом з тим, особи, які перебували раніше у шлюбі, у заяві про державну реєстрацію шлюбу, повинні зазначити відомості про документ, що підтверджує припинення попереднього шлюбу (дата складання та номер актового запису про розірвання шлюбу (смерті), найменування органу державної реєстрації актів цивільного стану, який зареєстрував ці акти; назва суду та дата постановлення судового рішення про розірвання шлюбу, визнання шлюбу недійсним, номер справи; найменування відділу державної реєстрації актів цивільного стану та дата складання висновку про анулювання актового запису про шлюб, який є недійсним).

Якщо документи громадян України, іноземців, осіб без громадянства, які є підставою для державної реєстрації шлюбу, складені іноземною мовою, до них обов'язково додається переклад тексту на українську мову, вірність якого засвідчується дипломатичним представництвом або консульською установою України, посольством (консульством) держави, громадянином якої є іноземець (країни постійного проживання особи без громадянства), Міністерством закордонних справ, іншим відповідним органом цієї держави або нотаріусом.

Якщо до виконавчого органу подається переклад документів, вірність яких засвідчено згідно із законодавством іноземної держави, у якій їх видано, то він повинен бути легалізований у встановленому порядку.

Слід звернути увагу, що **переклади** всіх вищезазначених документів залишаються у справах виконавчого органу, який прийняв заяву про державну реєстрацію шлюбу та зареєстрував шлюб.

За заявою наречених державна реєстрація шлюбу проводиться в урочистій обстановці. Про таке бажання наречені зазначають у заяві про державну реєстрацію шлюбу.

Хто має право на шлюб.

Право на шлюб мають особи, які досягли шлюбного віку.

Відповідно до статті 22 Сімейного кодексу України, **шлюбний вік для чоловіків та жінок встановлюється у вісімнадцять років.** Тобто, Ви повинні встановити вік заявників згідно даних про дату народження, яка міститься в їх паспортах або паспортних документах.

Особи, які бажають зареєструвати шлюб, мають досягти шлюбного віку на день реєстрації шлюбу.

Якщо чоловік і жінка або один з них, які звертаються з питання щодо державної реєстрації шлюбу не досягли шлюбного віку, Ви повинні роз'яснити їм, що згідно частини 2 статті 23 Сімейного кодексу України, за заявою особи, яка досягла **16 років, лише за рішенням суду їй може бути надано право на шлюб**, якщо буде встановлено, що це відповідає її інтересам. Тобто, особи у віці від 16 років до досягнення ними шлюбного віку - 18 років, повинні спочатку звернутися до відповідно суду з заявою щодо надання права на шлюб. І

лише після надання ними до виконавчого органу **рішення суду про надання права на шлюб, яке набрало чинності** вони можуть подавати заяву про державну реєстрацію шлюбу.

Необхідно зазначити, що особи, які раніше перебували в шлюбі, можуть зареєструвати **повторний шлюб за умови пред'явлення документів, що підтверджують припинення попереднього шлюбу або визнання шлюбу недійсним** (свідоцтво про розірвання шлюбу, рішення суду про розірвання шлюбу, про визнання шлюбу недійсним, яке набрало законної сили, свідоцтво про смерть одного з подружжя, висновок відділу державної реєстрації актів цивільного стану про анулювання актового запису про шлюб, який є недійсним тощо).

Документи про підтвердження припинення попереднього шлюбу, які передбачені законодавством іноземної держави та видані компетентним органом, повинні бути відповідним чином легалізовані, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Добровільність шлюбу.

Шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки та чоловіка.

Примушування жінки та чоловіка до шлюбу не допускається.

Реєстрація шлюбу з особою, яка визнана недієздатною, а також з особою, яка з інших причин не усвідомлювала значення своїх дій і (або) не могла керувати ними, має певні юридичні наслідки, а саме визнання шлюбу недійсним у порядку встановленому Сімейним кодексом України.

Одношлюбність.

Відповідно до статті 25 Сімейного кодексу України, жінка та чоловік можуть одночасно перебувати лише в одному шлюбі. Жінка та чоловік мають право на повторний шлюб лише після припинення попереднього шлюбу.

Тобто, якщо в паспортах осіб, які бажають зареєструвати шлюб є відомості про державну реєстрацію шлюбу і заявниками не надано документів, що підтверджують його припинення, вони не мають права на подання заяви про державну реєстрацію шлюбу до моменту їх надання до виконавчого органу.

Особи, які не можуть перебувати у шлюбі між собою.

Разом з тим, при прийнятті заяви Ви повинні з'ясувати чи не відносяться чоловік і жінка до осіб, які не можуть перебувати у шлюбі між собою.

Так, стаття 26 Сімейного кодексу України передбачає перелік осіб які не можуть перебувати у шлюбі між собою. А саме:

1) у шлюбі між собою не можуть перебувати особи, які є родичами прямої лінії споріднення;

2) у шлюбі між собою не можуть перебувати рідні (повнорідні, неповнорідні) брат і сестра. Повнорідними є брати і сестри, які мають спільних батьків. Неповнорідними є брати і сестри, які мають спільну матір або спільного батька;

3) у шлюбі між собою не можуть перебувати двоюрідні брат та сестра, рідні тітка, дядько та племінник, племінниця;

4) за рішенням суду може бути надане право на шлюб між рідною дитиною усиновлювача та усиновленою ним дитиною, а також між дітьми, які були усиновлені ним;

5) у шлюбі між собою не можуть бути усиновлювач та усиновлена ним дитина. Слід зауважити, що шлюб між усиновлювачем та усиновленою ним дитиною може бути зареєстровано лише в разі скасування усиновлення.

Перевірка заяви про державну реєстрацію шлюбу та ознайомлення наречених із необхідною інформацією.

Після заповнення жінкою та чоловіком письмової заяви про державну реєстрацію шлюбу, Ви повинні перевірити чи відповідають відомості зазначені ними в заяві даним паспортів або паспортних документів, звернувши особливу увагу на відомості щодо їх сімейного стану.

Вам необхідно попередити заявників, що відповідно до статті 212-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення, повідомлення неправдивих відомостей органам державної реєстрації актів цивільного стану та утаювання обставин, що перешкоджають реєстрації шлюбу, або повідомлення завідомо неправдивих відомостей органам державної реєстрації актів цивільного стану - тягне за собою накладення штрафу від одного до двох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Згідно статті 29, 30 Сімейного кодексу України, **Ви зобов'язані ознайомити наречених з їхніми правами та обов'язками як майбутніх подружжя і батьків.** Крім того, наречені зобов'язані повідомити один одного про стан свого здоров'я.

Держава забезпечує створення умов для медичного обстеження наречених. Порядок здійснення медичного обстеження наречених, встановлює Кабінет Міністрів України.

Результати медичного обстеження є таємницею і повідомляються лише нареченим.

А от приховування відомостей про стан здоров'я одним з наречених, наслідком чого може стати (стало) порушення фізичного або психічного здоров'я іншого нареченого чи їхніх нащадків, може бути підставою для визнання шлюбу недійсним.

Виходячи з вищевикладеного, необхідно зазначити, що під час приймання заяви про державну реєстрацію шлюбу, посадова особа виконавчого органу інформує наречених про можливість здійснення медичного обстеження та **за їх бажанням видає направлення на медичне обстеження.** Зразок вказаного направлення затверджений Міністерством охорони здоров'я.

Особи, які подали заяви про державну реєстрацію шлюбу, вважаються нареченими.

Заява про державну реєстрацію шлюбу реєструється в журналі їх обліку.

4.2. Порядок призначення дати державної реєстрації шлюбу

За погодженням з нареченими Ви призначаєте день і час державної реєстрації шлюбу з додержанням вимог, передбачених статтею 32 Сімейного кодексу України. А саме, шлюб реєструється у виконавчому органі **після**

закінчення одного місяця з дня подання нареченими заяви про державну реєстрацію шлюбу. Так, наприклад якщо заява подана 4 січня 2016 року, то датою державної реєстрації шлюбу призначається 5 лютого 2016 року.

У виняткових випадках, за наявності поважної причини, цей строк може бути скорочений з дозволу керівника відділу державної реєстрації актів цивільного стану на підставі спільної заяви наречених та документів, які підтверджують наявність поважної причини для його скорочення. Тобто, в такому разі **державна реєстрацію шлюбу може бути проведена до закінчення місячного строку**.

У разі вагітності нареченої, народження нею дитини, а також якщо є безпосередня загроза для життя нареченої або нареченого, за **наявності документів**, що підтверджують викладені факти, шлюб реєструється у день подання відповідної заяви або у будь-який інший день за бажанням наречених протягом одного місяця.

Якщо є відомості про наявність перешкод для державної реєстрації шлюбу, таку реєстрацію може бути відкладено, але не більш як на **три місяці**.

Про відстрочку державної реєстрації шлюбу повідомляються наречені.

Рішення про таке відкладення державної реєстрації шлюбу може бути оскаржене в судовому порядку.

Виконавчий орган може на прохання зацікавлених осіб або зі своєї ініціативи провести необхідну перевірку. За наявності передбачених законодавством перешкод для державної реєстрації шлюбу виконавчий орган відмовляє в його реєстрації і Ви повинні викласти **причину такої відмови в письмовій формі**. Якщо відомості про такі перешкоди не дістануть підтвердження, державна реєстрація шлюбу проводиться на загальних підставах.

Якщо наречені не можуть з'явитися з **поважної причини** для проведення державної реєстрації шлюбу у встановлений день, **строк такої реєстрації переноситься за їх письмовою заявою на інший день**, про що робиться відповідна відмітка на заяві про державну реєстрацію шлюбу та в журналі обліку заяв про шлюб.

У такому разі строк перенесення державної реєстрації шлюбу не може перевищувати одного року від дня подання відповідної заяви.

Звертаємо Вашу увагу, якщо наречені не з'явилися для проведення державної реєстрації шлюбу і не повідомили про причину неявки протягом трьох місяців з дня подання відповідної заяви, заява втрачає чинність.

4.3. Місце та умови державної реєстрації шлюбу

Шлюб реєструється у приміщенні виконавчого органу.

За заявою наречених державна реєстрація шлюбу **може проводитися за місцем їх проживання, за місцем надання стаціонарної медичної допомоги або в іншому місці**, якщо вони не можуть з поважних причин прибути до виконавчого органу.

У цих випадках наявність поважної причини необхідно підтвердити документально.

За заявою наречених державна реєстрація шлюбу проводиться в урочистій обстановці. Про таке бажання наречені зазначають у заяві про державну реєстрацію шлюбу.

Державна реєстрація шлюбу з особою, якій відповідно до Сімейного кодексу України знижено шлюбний вік, провадиться на загальних підставах.

У цьому випадку особа, яка не досягла шлюбного віку, при поданні заяви про державну реєстрацію шлюбу пред'являє **паспорт або паспортний документ та копію рішення суду про надання права на шлюб.**

Фізична особа, яка досягла шістнадцятирічного віку, але ще не отримала паспорт (паспортний документ), пред'являє свідоцтво про народження та довідку з місця проживання за умови, якщо від дня досягнення зазначеного віку минуло менше ніж один місяць.

Реєстрація шлюбу через представника не допускається. Присутність нареченої та нареченого в момент реєстрації їхнього шлюбу є обов'язковою.

4.4. Присвоєння прізвищ при державній реєстрації шлюбу

Відповідно до статті 35 Сімейного кодексу України, наречені мають право обрати прізвище одного з них як спільне прізвище подружжя або надалі іменуватись дошлюбними прізвищами, або приєднати до свого прізвища прізвище нареченого (нареченої).

Якщо наречені бажають мати подвійне прізвище, то за їх спільною заявою визначається, з якого прізвища буде починатися обране ними прізвище.

Складання більше двох прізвищ не допускається, якщо інше не впливає із звичаю національної меншини, до якої належить наречена і (або) наречений.

Якщо на момент державної реєстрації шлюбу прізвище нареченої (нареченого) вже є подвійним, вона (він) має право замінити одну із частин свого прізвища на прізвище другого, про що вказується у заяві про державну реєстрацію шлюбу та проставляється відповідна відмітка у графі "Для відміток" актового запису про шлюб.

4.5. Складання актового запису про шлюб

Після того, як Ви з'ясували всі вищевказані питання та встановили, що маєте всі визначені законодавством юридичні підстави для проведення державної реєстрації шлюбу, необхідно приступити безпосередньо до складання актового запису про шлюб. Виконавчі органи, які можуть складати актові записи за допомогою програмного забезпечення Державного реєстру актів цивільного стану громадян, складають актові записи про шлюб в електронному вигляді у порядку, що затверджується Міністерством юстиції України. А виконавчі органи, які не можуть складати актові записи за допомогою програмного забезпечення Державного реєстру актів цивільного стану громадян, складають актові записи про шлюб за допомогою комп'ютерної техніки.

Актівий запис про шлюб складається у присутності заявників та друкується на паперових носіях у двох примірниках, кожний з яких нумерується одним і тим самим номером. В черговий раз звертаємо Вашу увагу, що *присутність нареченої та нареченого в момент реєстрації їхнього шлюбу є обов'язковою.*

Насамперед, проставте порядковий номер актового запису про шлюб та пам'ятайте, що нумерація актових записів про шлюб починається з першого номера і ведеться послідовно протягом року з 1 січня до 31 грудня включно. Тобто, необхідно уважно слідкувати за нумерацією актових записів, щоб не було випадків їх подвійної нумерації (наприклад: два актові записи під №5 або під №7 та ін.).

Всі графи актового запису про шлюб заповнюються на підставі заяви про державну реєстрацію шлюбу.

В графі 1 актового запису про шлюб необхідно зазначити прізвища наречених до державної реєстрації шлюбу.

В графі 2 актового запису про шлюб необхідно зазначити прізвища наречених після державної реєстрації шлюбу (заповнюється на підставі заяви про державну реєстрацію шлюбу).

В графах 3, 4 актового запису про шлюб необхідно зазначити власні імена та по батькові наречених (заповнюється на підставі заяви про державну реєстрацію шлюбу).

В графі 5 “Дата народження” актового запису про шлюб необхідно вказати дати народження наречених – число і рік вказуються арабськими цифрами, місяць – словом (заповнюється на підставі заяви про державну реєстрацію шлюбу).

В графі 6 “Місце народження” зазначаються повна офіційна назва держави та інші дані згідно з існуючим адміністративно-територіальним устроєм.

В графі 7 актового запису про шлюб зазначається громадянство наречених. Наприклад, громадянка України, громадянин України, громадянин Республіки Білорусь тощо (заповнюється на підставі заяви про державну реєстрацію шлюбу та паспортів або паспортних документів наречених).

Графу 8 “Місце проживання” необхідно заповнювати вичерпними відповідями, вказавши повну назву держави, області, району, при зазначенні населеного пункту – міста, селища (села) необхідне треба підкреслити (заповнюється на підставі заяви про державну реєстрацію шлюбу та паспортів або паспортних документів наречених).

В графі 9 актового запису про шлюб необхідно підкреслити сімейний стан кожного з наречених – у шлюбі не перебував (перебувала) або – вдівець (вдова), або – розлучений (розлучена) (заповнюється на підставі заяви наречених

про державну реєстрацію шлюбу та на підставі документів, що підтверджують припинення попереднього шлюбу або визнання шлюбу недійсним (свідоцтво про розірвання шлюбу, рішення суду про розірвання шлюбу, про визнання шлюбу недійсним, яке набрало законної сили, свідоцтво про смерть одного з подружжя, висновок відділу державної реєстрації актів цивільного стану про анулювання актового запису про шлюб, який є недійсним тощо — в разі коли наречені раніше перебували у шлюбі).

В графі 10 необхідно вказати відомості про паспорти або паспортні документи наречених – серію, номер, ким видано паспорт та дату його видачі (заповнюється на підставі заяви про державну реєстрацію шлюбу та паспортів або паспортних документів наречених).

В графі 11 актового запису про шлюб, при проведенні державної реєстрації шлюбу, наречені в обов'язковому порядку, особисто проставляють свої підписи.

В графі 12 “Видано свідоцтво” зазначаються відомості про видане свідоцтво про шлюб одному з подружжя: серія та № (наприклад — серія І-ЕЛ №284577).

В графі 13 “Для відміток” робиться відмітка про видане свідоцтво про державну реєстрацію шлюбу другому з подружжя, а саме: “ Ткаченко Н.О. видано свідоцтво серії І-ЕЛ № 284577”.

Ця відмітка проставляється відповідно до частини 11 статті 14 Закону України “Про державну реєстрацію актів цивільного стану” зі змінами, внесеними Законом України від 14.07.2016 № 1474-VIII, який набрав чинності з 1 жовтня 2016 року.

Крім того, в **графі 13 “Для відміток”** робляться відповідні відмітки у випадках, коли необхідно відзначити особливості проведення державної реєстрації шлюбу. Відмітки проставляються в залежності від особливостей державної реєстрації шлюбу. Розглянемо ці випадки:

1) при пред'явленні для державної реєстрації шлюбу тимчасового посвідчення громадянина України, паспорта громадянина України для виїзду за кордон, паспортного документа іноземця, особи без громадянства в **графі “Для відміток”** зазначається: **“Особа попереджена про правові наслідки недійсності шлюбу у разі повідомлення завідомо неправдивих даних щодо свого сімейного стану”**. Такий запис засвідчується підписом особи, яка пред'явила один з вказаних документів;

2) про видачу направлення або про відмову наречених від його отримання робиться відповідний запис в **графі “Для відміток”** актового запису про шлюб, який скріплюється підписами наречених;

3) у **графі “Для відміток”** актового запису про шлюб зазначається документ, що підтверджує припинення попереднього шлюбу (дата складання та номер актового запису про розірвання шлюбу (смерті), найменування органу державної реєстрації актів цивільного стану, який

зареєстрував ці акти; назва суду та дата постановлення судового рішення про розірвання шлюбу, визнання шлюбу недійсним, номер справи; найменування відділу державної реєстрації актів цивільного стану та дата складання висновку про анулювання актового запису про шлюб, який є недійсним). Наприклад: “Актовий запис про розірвання шлюбу №777 від 07.07.1997, складений відділом державної реєстрації актів цивільного стану Городнянського районного управління юстиції у Чернігівській області або актовий запис про смерть №1 від 17.07.2007, складений виконкомом Бережівської сільської ради Ічнянського району Чернігівської області”);

4) про державну реєстрацію шлюбу в лікарні, удома або в іншому відповідному місці, а також **про документ, що підтверджує наявність поважної причини**, зазначається в графі "Для відміток" актового запису про шлюб;

5) фізична особа, яка не досягла **шістнадцятирічного віку**, при поданні заяви про державну реєстрацію шлюбу, пред'являє паспорт або паспортний документ та копію рішення суду. У такому випадку в графі "Для відміток" актового запису про шлюб зазначаються назва суду, яким постановлене рішення про надання права на шлюб, номер та дата його постановлення, (наприклад: “Рішення Менського районного суду Чернігівської області №2-243/2015 від 27.12.2015 про надання Ткаченко Н.К. права на шлюб”);

б) якщо наречені бажають мати подвійне прізвище, то за їх спільною заявою визначається, з якого прізвища буде починатися обране ними прізвище, про що **робиться відповідна відмітка в графі “Для відміток” актового запису про шлюб**;

7) в графі “Для відміток” вказуються також відомості про сплачене нареченими державне мито.

Звертаємо Вашу увагу, що після складання актового запису про шлюб дуже уважно та ретельно перевірте всі зазначені в ньому відомості та лише коли Ви впевнені в правильності їх зазначення, відсутності граматичних помилок, в обов'язковому порядку, ознайомте наречених з даними, унесеними до актового запису про шлюб. Після ознайомлення, наречені повинні проставити свої особисті підписи у відповідній графі паперового носія актового запису про шлюб, а саме в графі 11.

Після цього актовий запис засвідчується підписом посадової особи, яка провела державну реєстрацію шлюбу, і скріплюється печаткою.

На підставі складеного актового запису про шлюб у повній відповідності до нього видаються свідоцтва про державну реєстрацію шлюбу кожному із подружжя.

Звертаємо Вашу увагу, що відповідно до положень Правил *при складанні актових записів про шлюб не допускаються скорочення слів, виправлення та підчистки.*

Разом з тим, звертаємо Вашу увагу, що з **1 жовтня 2016 року до паспортів (паспортних документів) громадян України не вносяться відомості про шлюб. У тимчасових посвідченнях громадян України відмітки про державну реєстрацію шлюбу не робляться.**

4.6. Повідомлення про зміну прізвища

Якщо особа під час державної реєстрації шлюбу змінила прізвище, то на **першій сторінці паспорта громадянина України** робиться відмітка – “Паспорт підлягає обміну в місячний строк у зв'язку зі зміною прізвища при державній реєстрації шлюбу”.

Відповідно до вимог пункту 25 Правил, виконавчий орган зобов'язаний у **семиденний строк** надіслати районним, районним у місті, міським чи міськрайонним військовим комісаріатам **повідомлення про зміну військовозобов'язаними і призовниками прізвища** у зв'язку з державною реєстрацією шлюбу, розірвання шлюбу (додаток 8 до Правил).